

РЕЦЕНЗИЯ НА ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД

**от проф. д-р Божидар Ангелов,
СУ „Св. Климент Охридски“, Факултет по начална и предучилищна
педагогика**

за придобиване на научната степен „Доктор на науките“
област на висше образование 1. Педагогически науки
професионално направление 1.2 Педагогика (Теория и технология на
семејното възпитание)

ТЕМА: ПЕДАГОГИЧЕСКО ОБРАЗОВАНИЕ НА РОДИТЕЛИТЕ

Автор: проф. д-р Радослав Иванов Пенев

Факултет по начална и предучилищна педагогика

СУ „Св. Климент Охридски“

Катедра „Предучилищна и медийна педагогика“

1. Структурни параметри на дисертационния труд.

Дисертационният труд е в обем от 413 страници и се състои от увод, шест глави, глобални изводи, заключение и литература. Илюстриран е с 45 таблици и 98 диаграми. Приложенията са в отделно книжно тяло в обем от 250 страници. Библиографията е в достатъчен количествен и качествен обем и включва 255 заглавия, от които 169 на кирилица, 62 – на латиница и 24 източници от Интернет.

В структурен план, трудът съдържа всички необходими компоненти за неговата оценката: програмна ориентация на дисертационния труд и експерименталното изследване; теоретична обосновка на проблемната област; анализ на резултатите от констатиращия експеримент; модел за педагогическо образование на родителите; анализ на резултатите от

формиращия експеримент.

2. Данни за автореферата и публикациите

Авторефератът е коректно поднесен и съответства на структурата и съдържанието на дисертацията.

Публикациите по темата на дисертацията са свързани с нея и имат научна стойност.

3. Административна хронология и нормативна уредба

Дисертацията е обсъдена и насочена за защита на заседание на катедра „Предучилищна и медийна педагогика“ към Факултет по начална и предучилищна педагогика на СУ „Св. Климент Охридски“, протокол №7/23.05.2017. В този контекст, при реализирането на административната хронология на дисертационния труд няма допуснати нарушения и са спазени изискванията на „Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“. Налице е оригиналност на дисертацията и тя не нарушава авторските права, и правата на интелектуалната собственост на никого.

4. Съдържателни параметри на дисертационния труд.

В **увода** се представя авторовото схващане за семейството като възпитателен субект, в контекста на мисията му на социална среда за усвояване модели на поведение и медиатор между детето и света, както и необходимостта от позитивна комуникация на педагогическите специалисти с родителите чрез процеса „педагогическо образование на родителите“.

Тази визия е конкретизирана в **„Глава Първа. Програмна ориентация на дисертационния труд и експерименталното**

изследване“, където са налице следните основни акценти:

- „Актуалност на проблематиката“, свързана с изследване и оптимизация на житейските нагласи и възпитателните ориентации на съвременните родители;

- „Терминологична обосновка на проблематиката“, представяща формулирани от автора дефиниции на понятията „фамилна социализация и възпитание“, „модел на родителско поведение“, „формиране на способност за ефективна комуникация“, „педагогическо образование на родителите“;

- „Концептуални параметри на дисертационния труд“, съдържащи целевите, предметните и обектни параметри, както и основните задачи на дисертацията, по посока значението и ролята на педагогическото образование на родителите като форма, технология и тематика за оптимизация на взаимодействието «детска градина – семейство»;

- „Концептуални параметри на изследването“, представящи неговата цел, обект, предмет и трикомпонентна структура на хипотезата, свързана с оптимистични, песимистични и адитивни проекции на модела за педагогическото образование на родителите за повишаване на тяхната педагогическа култура. Върху тази концепция са дефинирани 6 етапа и 15 задачи на изследването с диагностични и формиращи функции, както и очаквани резултати.

- „Схематични параметри на изследването“, визуализиращи неговата етапност и задачите му;

- „Практико-приложна насоченост на изследването“, диференцираща и разширяваща неговата схематична интерпретация.

В тази връзка, в програмната ориентация на изследването, са налице следните **позитивни акценти**:

- Наличие на работна терминология с ясна и точна формулировка;

- Целесъобразно „разделяне“ на дизайна на дисертацията от този на

изследването;

- Прецизно и детайлно формулиране и графична презентация на хипотетичните конструкции, етапите и задачите на изследването, хронологията му, локацията, целевите групи и методиката за проучване на техните ориентации.

„Глава Втора. Теоретична обосновка на проблемната област“ съдържа три параграфа:

- В „Специфика на фамилната констелация като социализиращ фактор и възпитателна среда“ се извършва характеристика на семейната социализация и психолого-педагогическите подходи за интерпретация на семейството като социализиращ фактор и възпитателен субект, развитието в предучилищна и начална училищна възраст и приоритетите на семейното възпитание, както и спецификация на посочената тематика в контекста на отношенията „родители – деца“ – общуване, емоции, проблемно поведение и агресия;

- Характеристика на взаимодействието „образователни институции – семейство“, представящ проблемите и негативните тенденции в сътрудничеството на концептуално, статусно и позиционно равнище, традиционни и нетрадиционни стратегии и форми за сътрудничество с родителите, както и тенденциите и перспективите за оптимизация на взаимодействието.

- В параграфа „Педагогическо образование на родителите и взаимодействието „образователни институции – семейство“ авторът представя европейската визия за отговорното родителство и позитивното семейно възпитание в контекста на редица документи, политики и инициативи, институционалните параметри на взаимодействието „образователни институции – семейство“ в Република България чрез съвременни нормативни документи, подходи за интерпретация на сътрудничеството и най-важното – същността и иновативната специфика

на процеса и технологията „педагогическо образование на родителите“.

Налице са следните **позитивни акценти** в теоретичната интерпретация на проблемната област:

- Аналитичен подход и разсъждения в представянето на теоретичните концепции и постановки;

- Авторова интерпретация на конструкти, свързани със задачите, акцентите и критериите за позитивното семейно възпитание в детството и характеристика на взаимодействието „образователни институции – семейство“ - проблеми, негативни тенденции и перспективи, административно-дисциплинарен и личностно-ориентиран подходи в сътрудничеството.

В „Глава Трета. Методика и организация на изследването“ са посочени в **детайлен план** практико-приложните диагностични и формиращи проекции на експерименталното изследване. Налице е ясно конкретизирана логика в описанието и представянето на параметрите на констатиращия и формиращия експеримент – етапи, задачи, методически инструментариум, проблемни изследователски области, процедурна реализация, конкретни показатели.

В организационен план, диагностичното изследване обхваща цялата страна, а **количествените измерения са достатъчно обемни** - в различните етапи на констатиращия експеримент за проучване на родителските ориентации участват над 15 000 родители на деца от предучилищна възраст, над 1 700 педагогически специалисти и над 120 студенти педагози, а относно проучването на агресивните прояви в предучилищна възраст участват над 6 000 деца от предучилищна възраст и над 300 педагогически специалисти.

Формиращите педагогически проекции се реализират чрез апробация на модел за педагогическо образование на родителите, който обхваща над 8 000 педагогически специалисти, над 2800 студенти и

специализанти и над 800 родители, а в апробацията на системата от игрово-познавателни ситуации за превенция на агресивните прояви в семейството и детската градина, чиято визуализация оптимизира процеса на педагогическо образование на родителите, участват над 200 деца и над 200 родители.

Плюс на дисертацията е и „подкрепата“ ѝ с приложенията, съдържащи изследователски инструментариум, в които са представени и профили на деца с висока степен на конфликтност и агресивност в контекста на методически ориентири за диагностика на конфликтните ситуации и груповата динамика в предучилищна възраст в три блока - социално, игрово и виртуално взаимодействие с връстниците.

„Глава Четвърта. Анализ на резултатите от констатиращия експеримент“ съдържа аналитични авторови акценти в интерпретацията на изследваните феномени.

В този контекст, могат да се посочат **съвременни констатации**, свързани с проучването отношението на родителите към сътрудничеството с детската градина – форми на взаимодействие, източници на педагогическа информация, актуални проблеми на развитието в предучилищна възраст, подготовка и готовност за училище в детската градина и семейството – които ориентират процеса на сътрудничество към търсене на нова технология и тематика за оптимизация на взаимодействието. Следва да се отбележат и ориентациите на родителите към задължителното предучилищно образование от 4 години, проблем, актуален приоритет на МОН и да се припомни, че преди няколко години към него имаше негативна ориентация от страна, най-вече на родителски организации, докато сега, той като че не подлежи на обсъждане.

Интересни и иновативни акценти в изследователската методика са показатели, свързани с проучване на: проектите на

родителите за развитието на децата им; житейските приоритети на родители и деца; /само/оценката на възпитателния стил на родителите; внушавани позиции и методи на възпитание от страна на родителите; ориентациите на семейството към „предучилищната“ агресия, факторите, които я провокират, погрешните цели в поведението на децата, влиянието на медиите и връстниците. Налице са и образци на протоколи за диагностика на агресивните прояви на децата от педагогическите специалисти, обогатяващи тяхната теоретична и практическа подготовка.

Като **положителен акцент** в тази глава, както и в следващите, може да се отбележи и наличието на междинни изводи, които дават възможност за първично обобщение на изследваните феномени и представянето на резултатите в таблици и диаграми.

В „Глава Пета. **Модел за педагогическо образование на родителите**“ авторът представя **актуална визия и иновативен подход** за оптимизация на взаимодействието „образователни институции – семейство“. Моделът е добре прецизиран като структура в релацията „стратегически приоритети, реалности и перспективи в българската образователна система от гледна точка на сътрудничеството със семейството – концептуални подходи и ориентации – визия за оптимизация на взаимодействието „образователни институции – семейство“ – педагогическо образование на родителите“. Нещо повече, налице е методология за неговата обосновка и реализация, принципи, задачи и очаквани резултати, целеви групи и възможности за мултипликация в социално-педагогическата система.

В конкретизация, моделът представя образователно съдържание за работа с родители, произтичащо от резултатите от констатиращия експеримент, което съдържа не самоцелни теоретични постановки, а интерпретацията им в разбираем за родителите стил, под формата на

проблемни ситуации, дейности и упражнения, които дават възможност за провокиране на активност и споделяне на гледни точки. Налице са варианти за реализация на образователното съдържание в диагностичен и формиращ аспект, възрастово-тематични акценти от гледна точка на спецификата на развитието в детството и „домашна работа“ за родителите. Представена е и технология на обучението, чрез наръчник за обучители, подпомагащ педагогическите специалисти в реализацията на образователното съдържание, както и конкретни продукти под формата на обучителни пакети, които имат както образователни, така и контролни, и /само/оценяващи функции от страна на обучителите и самите родители.

Тематиката е разнообразна и включва модули, свързани със спецификата на семейното възпитание, сътрудничеството между родители и педагогически специалисти, позитивното родителство, превенция на деструктивното поведение, при наличието на подкрепяща информация и мултимедийни продукти, които са представени подробно в приложенията към дисертацията.

„Глава Шеста. Анализ на резултатите от формирания експеримент“, представя процеса на обучение на педагогически специалисти и студенти в реализацията на модела, както и спецификата в педагогическото образование на родители като оценъчни ориентации на целевите групи към образователното съдържание и технологията на обучението, които са изцяло положителни и съдействат за повишаване на педагогическата култура на родителите. Налице са и резултати, свързани с разработени игрово-познавателни ситуации за превенция на агресивните прояви, както в контекста на персоналното общуване „родител – дете“, така и като групова форма в образователния процес с децата, чиято целева насоченост се обвързва на практика с включването им като подкрепяща информация в педагогическото образование на

родителите.

В заключителния етап на изследването са представени мненията на целевите групи относно позитивните и негативни характеристики на теоретико-експерименталния модел.

В този план, потребителите оценяват високо ефективността на модела за педагогическо образование на родителите като образователно съдържание, технология и оптимизация на техните теоретични и практико-приложни компетенции, което доказва неговата актуалност, приложимост и в крайна сметка, достойнствата на дисертационния труд.

Глобалните изводи и заключението обобщават постиженията на дисертацията в теоретико-аналитичен и практико-приложен план и доказват предимствата на апробирания модел за повишаване педагогическата култура на съвременното българско семейство и оптимизация на взаимодействието с родителите.

5. Основни приноси на дисертационния труд.

Приемам и се съгласявам с научните приноси на дисертацията, формулирани от проф. Радослав Пенев.

В обобщен вариант, те могат да се резюмират в следните приносни акценти:

I. Теоретичен анализ на проблема.

- Изведени са основни задачи и акценти на семейното възпитание в предучилищна и начална училищна възраст, върху които са дефинирани критерии за ефективно семейно възпитание като ролеви нагласи и позиции на родителя и детето.

- Посочени са негативните тенденции и проекции в сътрудничеството между педагогическите специалисти и родителите и перспективи за оптимизация на взаимодействието „образователни институции-семейство“.

- Дефинирана е същността и иновативната специфика на процеса „педагогическо образование на родителите“ като концепция, актуалност, цели, индивидуални и групови експериментални форми.

II. Терминологична обосновка на проблематиката.

- Дефинирани са прецизно понятия, свързани с темата на дисертационния труд и експерименталното изследване: „Фамилна социализация и възпитание“; „Модел на родителско поведение“; „Формиране на способност за ефективна комуникация“; „Педагогическо образование на родителите“.

III. Диагностични параметри на изследването.

- Разработена и апробирана е авторова методика за проучване на: визията на съвременното семейство за взаимодействието с детската градина; житейско-възпитателните ориентации на съвременните родители; отношението на семейството към феномена „агресия“ в предучилищна възраст; ориентациите на родителите към готовността и подготовката за училище; спецификата на агресивните прояви в предучилищна възраст; проявите и ориентациите (индивидуални профили) на деца с висока степен на конфликтност и агресивност в контекста на фамилното влияние.

IV. Разработен е и е реализиран теоретико-експериментален модел за педагогическо образование на родителите.

- Изведени са актуални приоритети на модела, акцентиращ върху принципа на клиентелизма и личностно-центрирания подход, и стимулиращ потребностите и възможностите на родителите за педагогическо самоусъвършенстване и саморазвитие. Целевата ориентация на модела визира не само родители, но и настоящи, и бъдещи педагогически специалисти.

- Разработени са варианти на образователно съдържание, включващи диагностични и формиращи проекции, подкрепяща информация и мултимедийни продукти, както и технология за обучение, и наръчник за

обучители. Вариативността включва актуални за съвременното семейство проблеми: особености и специфика на семейното възпитание; същност на позитивното родителство; взаимодействието „образователни институции – семейство“; влияние на семейството и електронните медии върху децата; проблемно поведение и превенция на агресивните прояви; готовност и подготовка за училище; психолого-педагогически характеристики на развитието в предучилищна възраст.

- В този контекст, налице са актуални предпоставки за мултипликация на модела за педагогическо образование на родителите в социално-педагогическата система, още повече, че неговата апробация доказва точно това.

В заключение, посочените позитивни акценти и приноси моменти ми дават основание да дам **ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА** на дисертационния труд и да предложа с убеденост на научното жури **ДА ПРИСЪДИ** научната степен „Доктор на науките“ в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2 Педагогика (Теория и технология на семейното възпитание) на Радослав Иванов Пенев.

София
21.08.2017

Рецензент:
/проф. д-р Б. Ангелов/